

G A B R I E L G A R C Í A
M Á R Q U E Z

Scandalul secolului

Texte apărute în presă
între anii 1950 și 1984

Prolog de Jon Lee Anderson
Nota editorului de Cristóbal Pera

Traducere din limba spaniolă de
TUDORA ȘANDRU MEHEDINȚI

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ
El escándalo del siglo. Textos en prensa y revistas (1950-1984)

© GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ,
and Heirs of GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ
1981, 1982, 1983, 1974-1995, 1991-1999
Toate drepturile rezervate

© RAO Distribuție, 2018
Pentru versiunea în limba română

2020

ISBN 978-606-006-361-2

RAO Distribuție
Str. Bârgăului nr. 9-11, sector 1, București, România
www.raobooks.com
www.rao.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GARCÍA MÁRQUEZ, GABRIEL

Scandalul secolului : texte apărute în presă : (1950-1984)
/ Gabriel García Márquez ; trad. dñ. lb. spaniolă: Tudora Șandru Mehedinți. - București : RAO Distribuție, 2020

ISBN 978-606-006-361-2

I. Șandru-Mehedinți, Tudora (trad.)

821.134.2

070

CUPRINS

Prolog, de Jon Lee Anderson.....	7
Nota editorului, de Cristóbal Pera.....	20
Bărbierul prezidențial.....	25
Subiect pentru un subiect.....	28
O greșeală explicabilă.....	31
Asasinul inimilor solitare.....	34
Moartea nu este o doamnă punctuală.....	37
Strania idolatrie din La Sierpe.....	40
Vine un bărbat pe ploaie.....	52
Casa familiei Buendía.....	58
Literaturism.....	61
Precursorii.....	63
Poștașul sună de o mie de ori.....	65
Tigrul din Aracataça.....	72
Sanctitatea Sa pleacă în vacanță (fragment).....	74
Scandalul secolului.....	79
Oare femeile care dispar din Paris sunt în Caracas?.....	156
„Si eu am fost în Ungaria“ (fragment).....	161
Cel mai faimos an din lume.....	170
Numai douăsprezece ore pentru a-l salva.....	192

6 iunie 1958: Caracas fără apă.....	206
Necazurile unui scriitor de cărți.....	217
Nu-mi vine în minte niciun titlu.....	221
Lovitura sandinistă. Cronica asaltului	
„Casei Porcilor“.....	232
Cubanezii confruntați cu blocada.....	248
Fantoma Premiului Nobel.....	261
Telepatie fără fir.....	268
Noua meserie cea mai veche.....	273
Da, nostalgia este la fel ca înainte.....	277
Poveste de groază pentru	
noaptea de Anul Nou.....	281
Caraibe magic.....	285
Poezia, la îndemâna copiilor.....	290
Fluviul vieții.....	294
<i>Maria sufletului meu</i>	300
Precum sufletele fără odihnă.....	305
Încă ceva despre literatură și realitate.....	310
Hemingway al meu.....	315
Fantome pe șosele.....	322
Bogotá 1947.....	327
„Povești de drum“.....	332
Celălalt eu al meu.....	337
Bieții traducători buni.....	343
Avionul frumoasei adormite.....	348
Este nevoie de un scriitor.....	353
Obregón sau vocația dezlănțuită.....	358
Literatură fără durere.....	363
Din Paris, cu dragoste.....	368
Întoarcerea în Mexic.....	373
Ei bine, să vorbim despre literatură.....	378
Tabla aceea cu știri.....	383
Întoarcerea la obârșie.....	388
Cum se scrie un roman?.....	393

PROLOG

Lumea îl consideră pe Gabriel García Márquez drept un romancier extraordinar: îndrăgitul plăsmulator al colonelului Aureliano Buendía și al fabulosului Macondo, al iubirii legendare dintre Fermina Daza și Florentino Ariza, al morții lui Santiago Nasar și al colosalului dictator solitar din *Toamna patriarhului*. Pentru toate acestea i s-a conferit în viață recunoașterea cea mai înaltă pentru un literat, Premiul Nobel, și întreaga Americă Hispanică s-a bucurat săvârșindu-l pe „unul dintre cei șaisprezece copii ai telegrafistului din Aracataca“ la ceremonia de decernare, în fața regilor Suediei.

Gabo (numele afectuos sub care a ajuns celebru în toată lumea hispanică) este cunoscut și ca prieten și confident al lui Fidel Castro, al lui Bill Clinton, precum și al lui Cortázar, al lui Fuentes și al altor colegi din aşa-numitul *boom*, pe lângă faptul că este soțul lui Mercedes Barcha și tatăl a doi fi, Gonzalo și Rodrigo.

La moartea lui, survenită în 2014, la optzeci și sapte de ani, toată lumea a asistat la funeralii, care au avut loc în frumosul Palacio de Bellas Artes, din capitala țării lui de reședință, Mexic. Când Juan Manuel Santos,

generozitate. Moștenirea operei jurnalistice din care aici se prezintă o moștră este tot mai bogată grație Fundației Gabriel García Márquez pentru Noul Jurnalism Iberoamerican, condusă de Jaime Abello, prin atelierele unde s-au format și specializat sute de ziariști din întreaga lume, și care acordă în fiecare an premiu ce poartă numele scriitorului.

În sfârșit, gratitudinea mea cea mai profundă i-o datorez lui Gabo însuși, pentru încrederea pe care mi-a arătat-o în munca mea și, mai cu seamă, pentru prietenia lui.

CRISTÓBAL PERA

BARBIERUL PREZIDENTIAL

În ediția unui ziar guvernamental a apărut acum câteva zile fotografia Excelenței Sale președintele republiei, dl. Mariano Ospina Pérez, la inaugurarea serviciului telefonic direct între Bogotá și Medellín. Șeful Executivului, serios, preocupat, apare în poză înconjurat de zece sau cincisprezece aparate telefonice, care par a fi cauza aerului său concentrat și atent. Cred că niciun obiect nu dă o impresie mai clară de om extrem de ocupat, dăruit pe de-a-ntregul rezolvării unor complicate probleme felurite, ca această turmă de telefoane (și, în paranteză fie spus, merit să fiu aplaudat pentru metafora răsuflată în stil suprarealist) care decorează fotografia prezidențială. După aspectul celui care le folosește, se pare că fiecare receptor se află în comunicare cu altul, dezbatând nenumăratele probleme de stat, și că domnul președinte se vede nevoit să-și petreacă ziua întreagă, cu cele douăsprezece ore ale sale, străduindu-se să le rezolve prin telefon de la mare distanță, din cabinetul său îndepărtat de prim demnitar. Totuși, în ciuda acestei senzații de om ocupat până peste cap, domnul Ospina Pérez continuă să fie, chiar și în fotografia de

care mă ocup, un bărbat îmbrăcat corect, cu șuvițele de pe creștet său nins pieptăneate cu grija, cu bărbia netedă proaspăt bărbierita, ca o mărturie a frecvenței cu care domnul președinte recurge la complicitatea intimă și eficace a bărbierului. De fapt, asta e întrebarea pe care mi-am pus-o uitându-mă la ultima poză a celui mai bine bărbierit demnitar din America: Cine e bărbierul palatului?

Domnul Ospina este un om prevăzător, abil, precut, care pare să-i cunoască în profunzime pe toți cei care îl slujesc. Miniștrii săi sunt oameni în care are deplină încredere, și nu e cu puțință să-ți imaginezi că aceștia ar păcătui împotriva prieteniei prezidențiale, nici cu sapta și nici cu gândul. Bucătarul palatului, dacă palatul are, într-adevăr, un bucătar, trebuie să fie un slujbaș cu o convingere ideologică de nestămatut, care pregătește cu o grija plină de rafinament felurile de bucate care, după doar câteva ceasuri, vor servi drept factor nutritiv de cea mai bună calitate pentru prima digestie a Republicii, care trebuie să fie o digestie bună și fără cusur. Pe deasupra, dat fiind că până și în bucătăria palatului pot pătrunde, clandestin, calomniile răuvoitoare ale opoziției, la masa președinților nu va lipsi un degustător cinstit. Dacă așa stau lucrurile cu miniștrii, cu bucătarul, cu liftierul, cum să fie oare cu bărbierul, singurul muritor cu drept de vot care își poate permite libertatea democratică de a mângâia bărbia președintelui cu oțelul ascuțit al briciului? Pe de altă parte, cine să fie acest domn influent căruia, în fiecare dimineață, domnul Ospina îi împărtășește preocupările de peste noapte, căruia îi povestește, cu o minuțiozitate atentă, urzeala coșmarurilor lui, și care este, la urma urmelor, un sfetic eficient cum trebuie să fie orice bărbier destoinic?

Adesea, soarta unei republici depinde mai curând de un singur bărbier decât de toți demnitarii, tot aşa cum, în majoritatea cazurilor – după cum spune poetul –, soarta geniilor depinde de moașă. Domnul Ospina o știe prea bine și poate că de aceea, înainte de a pleca să inaugureze serviciul telefonic direct între Bogotá și Medellín, primul demnitar, cu ochii închiși și picioarele întinse, s-a lăsat în voia plăcerii de a simți foarte aproape de artera jugulară contactul rece și ironic al briciului, în timp ce i se perindau prin minte, în rânduri strânse, toate problemele complicate pe care trebuia să le rezolve de-a lungul zilei. E posibil ca președintele să-și fi informat bărbierul că, în dimineață aceea, avea să inaugureze un serviciu telefonic perfect, spre mândria guvernării lui. „Pe cine să sun la Medellín?“, trebuie că se întreba, simțind cum îi urcă pe gât lama ascuțită. Si bărbierul, om discret, tată de familie, călător în ceasurile de odihnă, trebuie să fi păstrat o tacere prudentă, dar semnificativă. Căci în realitate – s-o fi gândit el – dacă, în loc să fie ceea ce este, ar fi președinte, ar fi asistat la inaugurarea serviciului telefonic, ar fi luat receptorul și, vădit preocupat, ar fi spus pe un ton de funcționar eficient: „Faceți-mi legătura cu opinia publică“.

16 martie 1950, *El Heraldo*, Barranquilla

SUBIECT PENTRU UN SUBIECT

Sunt unii care transformă lipsa unui subiect în subiectul propriu-zis pentru o notă jurnalistică. Procedeul este absurd într-o lume ca a noastră, unde se petrec lucruri de inestimabil interes. Cel care are de gând să se apuce să scrie despre nimic nu trebuie decât să răsfiască la întâmplare presa din ziua respectivă pentru ca problema inițială să devină cu desăvârsire alta: să afle ce subiect e de preferat din multele care se oferă. Vezi, bunăoară, prima pagină a unui ziar oarecare. „Doi copii s-au jucat cu farfurii zburătoare și au ars.“ Aprinde-ți o țigară. Privește, cu mare atenție, alfabetul întortocheat al mașinii de scris Underwood și începe cu litera cea mai atrăgătoare. Gândește-te – odată citită informația – la jurnalica decădere de care au parte acum farfurile zburătoare. Amintește-ți de mulțimea de note care s-au scris despre ele, de când au fost văzute pentru prima oară – cu aproape doi ani în urmă, pe meleagurile din Arkansas – și până astăzi, când au devenit o simplă, dar periculoasă jucărie pentru copii. Gândește-te la situația bietelor farfurii zburătoare care, întocmai ca fantomele,

sunt tratate de omenire cu lipsă de respect, fără nicio considerație pentru calitatea lor de element interplanetar. Mai aprinde-ți o țigară și gândește-te, în sfârșit, că subiectul nu-i bun de nimic din exces de viteză.

Citește apoi știrile internaționale. „Brazilia nu va avea anul acesta excedent de cafea.“ Întreabă-te: „Cui poate să-i pese de treaba asta?“ Citește mai departe. „Problema țăranilor din Mares nu e doar un caz legal.“ „El Carare, o mare surpriză.“ Citește editorialele. În fiecare adjecțiv se vede mâna unui cenzor implacabil. Totul, în realitate, e de un interes evident. Însă nu pare a fi un subiect potrivit. Ce-i de făcut? Lucrul cel mai logic: să te uiți la benzile desenate. Pancho nu poate ieși din casă. Tío Barbas asistă la un duel la care nu există decât un pistol încărcat, și cei doi trebuie să aleagă fiecare o armă. Clark Kent trebuie să lupte cu Superman și viceversa. Tarzan s-a făcut negustor de hârzi. Avivato a furat, ca de obicei, o funie de pești. Penny asistă la o oră de filosofie.

Ce îngrozitor! Și acum, hai la pagina socială. Unul se căsătorește cu una tocmai când viața e atât de scumpă și clima atât de fierbinți. Fata generalului Franco se mărită cu un domn care nu va fi nimic alceva decât „ginerisimul“ dictatorului. Un ins care moare și șapte care se nasc. Mai aprinde-ți o țigară. Gândește-te că se termină ziarul și încă nu te-ai hotărât la un subiect. Amintește-ți de nevastă, de copiii care te așteaptă, morți de foame, și care vor fi mai departe morți de foame atât timp cât nu găsești un subiect potrivit. Ce chestie teribilă! Începem să devenim sentimentali. Nu! Mai sunt încă reclamele de filme. Ah, dar am vorbit ieri de filme! După asta, potopul!

Mai aprinde-ți o țigără și descoperi – cu groază – că era ultima din pachet. Și ultimul chibrit! Se lasă seara și ceasul se învârte, se învârte, în ritmul dansului orelor (Calibán). Și acum ce-ai de gând? Să arunci prosopul ca boxerii mediocri? Jurnalismul e profesia care seamănă cel mai mult cu boxul, cu avantajul că întotdeauna câștigă mașina și dezavantajul că nu e permis să arunci prosopul. Rămânem fără *girafa*¹. Ce bine, mulți vor fi încântați de idee. Totuși, ai auzit odată o zicală care acum pare ridicolă și învechită de atâtă uz și abuz: „Niciodată nu-i prea târziu pentru cel care începe cu dreptul“. Adică greu e să începi. Să ne apucăm, aşadar, fără țigări, fără chibrite, să căutăm un subiect. Să scriem fraza inițială: „Sunt unii care transformă lipsa unui subiect în însuși subiectul unei note jurnalistice“. Procedeul e absurd... Dar e foarte simplu, la naiba! Nu-i aşa?

11 aprilie 1950, *El Heraldo*, Barranquilla

¹Nume dat coloanei pe care scriitorul, lucrând în redacția ziarului *El Heraldo*, trebuia s-o scrie mai multe zile pe săptămână, ales pentru că girafa este animalul care se bucură de cea mai amplă perspectivă, dar și prin referire la forma grafică a coloanei. (n.tr)

O GREȘEALĂ EXPLICABILĂ

Era o zi de marți în Cali. Bărbatul, pentru care sfârșitul săptămânii fusese o perioadă furtunoasă fără timp – trei zile care nu i-au lăsat urme –, dăduse pe gât pahar după pahar, cu eleganță și obstinație, până luni la miezul nopții. Marți dimineața, când a deschis ochii și a simțit că o mare durere de cap îi ocupa pe de-a întregul camera, bărbatul a crezut că petrecuse doar cu o seară înainte și că acum, când se trezise, era duminică dimineața. Nu-și aducea aminte de nimic. Totuși, simțea o demnă remușcare pentru vreun păcat mortal pe care l-ar fi putut face, fără să-și dea seama exact care anume din cele șapte capitale corespunde acelei remușcări. Era o remușcare în sine. Doar remușcarea, fără condiții, furios de independentă și neclintit de anarhistă.

Tot ce știa cu precizie bărbatul era că se afla în Cali. Cel puțin – trebuie să se fi gândit – atâtă vreme cât edificiul care se vedea în fața ferestrei lui era hotelul Alférez Real și cineva nu-i demonstra matematic că acesta fusese mutat în alt oraș în noaptea de sămbătă, putea fi sigur că se afla în Cali. Când a deschis de-a binelea ochii, durerea de cap care umplea încăperea a venit lângă

patul lui. Cineva l-a chemat pe nume, dar bărbatul nu s-a întors să vadă cine. A crezut doar că cineva, din camera vecină, striga o persoană care îi era cu totul necunoscută. Malul stâng al lacunei începea în seara de sămbătă. Celălalt mal, în acest răsărit anost. Asta era tot. A încercat să se întrebe cine era el, în realitate. Și doar atunci când și-a amintit de numele său și-a dat seamă că pe el îl strigau din camera de alături. Însă era prea ocupat cu remușcarea pentru a-și face griji din pricina unei chemări fără importanță.

Pe neașteptate, ceva mărunt și lucios ca oglinda a pătruns prin fereastră și s-a lovit de podea, la mică distanță de pat. Bărbatul trebuie să fi crezut că era o frunză adusă de vânt și a stat mai departe cu ochii-n tavanul care devenise mișcător, plutind învăluit în ceața durerii lui de cap. Dar ceva bătea ritmic în podea, lângă patul lui. Bărbatul s-a sculat în capul oaselor, s-a uitat dincolo de pernă și a văzut în mijlocul camerei un pește micuț. A zâmbit amuzat; și-a luat privirea de acolo și s-a întors spre perete. „Ce chestie! – i-a trecut prin cap. Un pește în camera mea, la etajul trei, și cu marea la mulți kilometri de Cali.“ Și a râs mai departe amuzat. Însă dintr-odată a sărit din pat. „Un pește! – a strigat. Un pește, un pește la mine în cameră!“ Și s-a repezit gâsfând, exasperat, spre colțul camerei. Remușcarea i-a venit în întâmpinare. Întotdeauna își bătușe joc de scorponii cu umbrelă, de elefanții roz. Dar acum nu încăpea nici cea mai mică îndoială. Ceea ce sărea, se zbătea, lucind ca oglinda în mijlocul camerei lui, era un pește!

Bărbatul închise ochii, scrâșni din dinți și măsură distanța. Apoi a fost vertijul, neantul nesfârșit al străzii. Se aruncase pe fereastră.

A doua zi, când bărbatul a deschis ochii, se găsea într-o cameră de spital. Își amintea totul, dar acum se simțea bine. Nici măcar nu-l durea ceea ce se afla sub bandaje. Avea la îndemână un ziar din ziua aceea. Bărbatul voia să facă oricum ceva. A luat ziarul și a citit:

Cali. Aprilie 18. Azi-dimineață, un necunoscut s-a aruncat pe fereastra apartamentului său situat la etajul trei al unei clădiri din oraș. Se pare că hotărârea lui s-a datorat excitării nervoase produse de alcool. Rănitul se află la spital și se pare că starea lui nu este gravă.

Bărbatul s-a recunoscut în această știre, însă acum se simțea prea liniștit, prea senin, ca să se preocupe de coșmarul de ieri. Întoarse pagina și citi mai departe știrile despre orașul său. A dat de alta. Și bărbatul, simțind iar durerea de cap care dădea târcoale patului, a citit următoarea informație:

Cali. Aprilie 18. Locitorii din capitala departamentalul Valle del Cauca s-au pomenit astăzi cu o surpriză extraordinară văzând pe străzile din centrul orașului sute de peștișori argintii, lungi cam de două degete, împrăștiati pretutindeni.

20 aprilie 1950, *El Heraldo*, Barranquilla